

NÂNG CAO KHẢ NĂNG ỨNG DỤNG TÂM LÝ HỌC QUÂN SỰ TRONG DẠY HỌC Ở CÁC NHÀ TRƯỜNG QUÂN ĐỘI

Ngô Minh Tuấn

Học viện Chính trị quân sự.

Đặc điểm nổi bật của tâm lý học quân sự (TLHQS) đó là một khoa học vừa mang tính lý thuyết, vừa mang tính ứng dụng. Sự phát triển của các tri thức TLHQS liên quan rất chặt chẽ tới nhu cầu ngày càng tăng của thực tiễn xã hội và hoạt động quân sự. Kết quả khảo sát của Hội Liên hiệp khoa học tâm lý học quốc tế (năm 1998) cho thấy, mặc dù tâm lý học ngày nay vẫn đang tiếp tục lớn mạnh và tăng cường ảnh hưởng của nó trên thế giới, nhưng cũng đang phải đối mặt với những thách thức to lớn, trong đó có việc phát triển các nghiên cứu ứng dụng, đáp ứng các nhu cầu của nền kinh tế tri thức. Trên thực tế, hiệu quả giảng dạy TLHQS trong nhà trường quân đội hiện nay cũng đang đặt ra vấn đề phải nâng cao hơn nữa khả năng ứng dụng của khoa học này.

Từ khi ra đời đến nay, đã gần 30 năm, TLHQS được đưa vào giảng dạy ở các nhà trường quân đội, được xác định là môn học cơ sở trong chương trình đào tạo sĩ quan. Mặc dù, so với các môn học khác, TLHQS vẫn còn rất non trẻ, nhưng đã khẳng định được tiếng nói riêng của mình. Nhìn chung, trong quá trình học TLHQS, người học biểu lộ thái độ tích cực, hứng thú, thấy rõ sự cần thiết của môn học này đối với hoạt động nghề nghiệp tương lai của họ. Chính TLHQS với ưu thế của nó đã giúp cho người học khám phá được những bí ẩn trong thế giới tâm hồn của con người nói chung, quân nhân và tập thể quân nhân nói riêng, từ đó cung cấp những cơ sở khoa học cho các giải pháp xây dựng con người và tập thể, làm cho hoạt động của cán bộ chỉ huy, lãnh đạo đạt được hiệu quả cao hơn.

Tuy nhiên, cảm nhận chung của người học vẫn cho rằng, lúc mới tiếp xúc với môn học họ rất thích thú, trong quá trình học mới thấy hết khó khăn của nó. Họ thấy tri thức TLHQS còn khá trừu tượng, thậm chí đôi khi người học bị rơi vào trạng thái “chìm ngập” trong hệ thống các khái niệm. Kết quả thi, kiểm tra TLHQS có thể chưa phản ánh thật đúng thực trạng của việc dạy và học hiện nay nhưng cũng cho thấy chỉ có một số ít người học nắm tương đối khá về mặt lý luận và biết sử dụng kiến thức

đúng góc độ khoa học vào xử lý những vấn đề mà thực tiễn đặt ra, còn phần đông người học thường chỉ cố gắng học thuộc, tỏ ra lúng túng khi vận dụng vào thực tiễn và vượt qua kỳ thi, kiểm tra một cách không dễ dàng. Số liệu điều tra ở một số nhà trường quân đội về hứng thú học TLHQS được thể hiện như sau: Rất thích là 7,7%; thích: 40,5%; bình thường: 50,5%; không thích: 1,1%. Như vậy, tỷ lệ học viên thực sự thích học TLHQS không nhiều. Trong tổng số 8 môn (Triết học; công tác Đảng - công tác chính trị; kinh tế chính trị; chủ nghĩa xã hội khoa học; TLHQS; tư tưởng Hồ Chí Minh; giáo dục học quân sự; lịch sử Đảng) được điều tra thì TLHQS chỉ đứng ở vị trí trung bình (thứ 4)⁽¹⁾. Rõ ràng, nếu chúng ta không có những thay đổi trong phương pháp dạy học TLHQS thì sẽ dần dần làm giảm hứng thú học tập của người học với môn học này. Điều đó cũng có nghĩa là làm suy giảm vị trí của nó trong hệ thống các môn học đang được giảng dạy hiện nay ở các nhà trường quân đội.

Có rất nhiều nội dung đặt ra cần được làm sáng tỏ xung quanh phương pháp dạy học TLHQS, trong đó có một vấn đề rất đáng chú ý là phải nâng cao hơn nữa khả năng ứng dụng của TLHQS trong dạy học ở các nhà trường quân đội hiện nay. Để làm tốt việc này, cần tập trung giải quyết các nội dung cơ bản sau:

1. Tăng cường nhận thức về tri thức TLHQS cho người học

Gia tăng khả năng sử dụng các tri thức TLHQS, trước hết phải làm cho người học nhận thức sâu sắc vị trí, ý nghĩa của khoa học tâm lý - một khoa học mũi nhọn trong hệ thống các khoa học về con người. Mặt khác, trong truyền thống đánh giặc, giữ nước của dân tộc ta, yếu tố tinh thần, tâm lý cũng luôn luôn được chú ý và tạo mọi điều kiện để phát huy, vì thế chúng ta đã đánh thắng những thế lực xâm lược có ưu thế hơn cả về kinh tế và quân sự. Trong quá trình giảng dạy, giáo viên cần chú ý làm rõ góc độ nghiên cứu của TLHQS - một trong những cơ sở khoa học quan trọng cho tay nghề của các cán bộ chỉ huy, lãnh đạo. Người học phải thấy được sự có mặt của các kiến thức TLHQS luôn hết sức cần thiết trong tri thức của mình. Họ phải hiểu rằng, tâm lý của con người - một thế giới có vẻ như rất huyền bí, nhưng bí mật của nó sẽ được khám phá khi người học nắm chắc bản chất, quy luật, cấu trúc và cơ chế của nó. Đây cũng là những khía cạnh mà trong quá trình giảng dạy giáo viên phải tập trung làm rõ. Một tình trạng thường thấy là, khi luận giải các nội dung tâm lý, học viên không làm rõ được góc độ của TLHQS, trong nhiều trường hợp lại lẫn sang công tác Đảng, công tác chính trị hoặc giáo dục học. Điều này có thể do nhiều nguyên nhân, song *một nguyên nhân cần phải tính đến là trong quá trình giảng dạy giáo viên đã không làm rõ góc độ môn học, không nêu bật được những đặc điểm riêng của TLHQS.* Các giải pháp tâm lý mang tính hướng dẫn hành động đưa ra ở phần cuối của mỗi chủ đề bài giảng dường như bị tách rời với phần lý luận. Mặt khác, chúng lại thường khá chung chung, chưa thật đặc trưng cho từng hiện tượng tâm lý khiến cho học viên khó có thể phân biệt được rõ ràng tính đặc thù của các giải pháp cho từng hiện tượng tâm lý, nhất là với những học viên học lực trung bình và yếu. Vì thế, trong giảng dạy, chỉ nên chọn những giải pháp đặc trưng để trình bày và cần chú ý nhiều hơn đến cơ sở lý luận và thực tiễn của giải pháp, không nên sa đà quá nhiều vào các yêu cầu cụ thể trong thực hiện.

Trong quá trình giảng dạy, cần chú trọng hướng dẫn học viên biết vận dụng tri thức vào thực tiễn, sát với nghề nghiệp tương lai và những chức trách mà họ sẽ phải đảm nhiệm sau này. Muốn vậy, giáo viên phải nắm rất chắc đặc điểm của các đối tượng học viên, những đòi hỏi trong hoạt động nghề nghiệp của họ. Việc làm rõ ý nghĩa của tri thức sẽ thu hút được sự chú ý của học viên, tác động tới sự phát triển hứng thú, say sưa tìm tòi, nghiên cứu để vận dụng tri thức. Đồng thời, cần sắp xếp một cách hợp lý, xen kẽ giữa các chủ đề giảng dạy lý thuyết với các bài tập thực hành. Vị trí của các bài tập thực hành trong chương trình TLHQS có ý nghĩa rất lớn, góp phần đáng kể làm giảm bớt tính trừu tượng của khoa học này, hấp dẫn được người học. Tuy nhiên, cần tăng cường nhiều hơn những bài tập thực hành theo kiểu tình huống, mô tả sinh động các hoạt động của cán bộ, chiến sĩ ở đơn vị hiện nay và những vấn đề đặt ra cần giải quyết dưới góc độ tâm lý học.

2. Triển khai nghiên cứu sâu sắc hơn những giá trị tư tưởng TLHQS truyền thống của dân tộc đưa vào giảng dạy trong chương trình TLHQS

Sẽ gần gũi hơn với người học nếu trong quá trình tiếp thu các tri thức TLHQS họ không chỉ thấy tên tuổi các nhà tâm lý học và TLHQS phương Tây hoặc TLHQS Xô - viết, mà theo dòng lịch sử họ còn được biết đến tên tuổi của nhiều nhà tâm lý học và TLHQS Việt Nam. Hiện nay, chúng ta còn quá ít những nghiên cứu, nếu không nói là còn khá trống vắng trong TLHQS, đó là các tư tưởng TLHQS Việt Nam. Mặc dù bước đầu trong phần lịch sử TLH và TLHQS có đề cập đến tư tưởng TLHQS Việt Nam, nhưng rõ ràng chưa tương xứng với những thành quả thực tế mà TLHQS Việt Nam đã có. Nên chăng, chúng ta cần nghiên cứu và xây dựng hẳn một công trình về “TLHQS Việt Nam”. Bởi trong lịch sử dựng nước và giữ nước của dân tộc ta, những tư tưởng TLHQS của các anh hùng dân tộc như Trần Quốc Tuấn, Nguyễn Trãi, Nguyễn Huệ, Hồ Chí Minh... chắc chắn xứng đáng là những chương lớn trong cuốn sách này. Cũng cần động viên các nghiên cứu sinh, các học viên cao học mạnh dạn đi vào mảng tri thức này, để từ nghiên cứu sâu của cá nhân sẽ tạo dựng nên công trình nghiên cứu chung của tập thể. Hiện nay, học viên thường né tránh mảng tri thức về lịch sử TLHQS Việt Nam vì những khó khăn rất đặc thù của nó, do đó chúng ta vẫn chưa có các chuyên gia về lĩnh vực tri thức này.

3. Giúp người học giải đáp một cách thiết thực những vấn đề thực tiễn ở bình diện xã hội đang đặt ra dưới góc độ tâm lý học

Học viên trong các nhà trường quân đội, với tư cách là thành viên của xã hội cũng rất quan tâm tới những vấn đề đang diễn ra trên bình diện xã hội. Họ có nhu cầu tìm hiểu các vấn đề đó rất mạnh mẽ. Thông qua các hình thức dạy học, TLHQS cần tạo ra những tác động tích cực, phát triển nhu cầu nhận thức của học viên qua việc đưa vào đó thực tiễn sinh động của cuộc sống, làm cho các tri thức tâm lý học không có những khoảng cách vô hình với người học, mà sẽ giúp cho họ giải quyết một cách thiết thực những vấn đề trong cuộc sống.

Nâng cao khả năng ứng dụng của TLHQS không chỉ giúp cho người học tiếp

thu, lĩnh hội tốt hơn các tri thức tâm lý học, mà còn là một trong những điều kiện quan trọng để lĩnh vực tri thức này càng ngày càng phát triển và khẳng định được chỗ đứng vững chắc của mình trong hệ thống các khoa học đang được giảng dạy ở nhà trường quân đội.

Chú thích

1. Đặng Quốc Thành. *Nghiên cứu hình thức học môn TLHQ của học viên các trường đại học, cao đẳng kỹ thuật quân sự*. H., 2002.